

DN
Dagens
Næringsliv

En fri dagsavis

Grunnlagt i 1889 av
Magnus Andersen

UTGITT AV
Dagens Næringsliv as

VILKÅR
Se nest siste side og DN.no

SJEFREDAKTØR OG
ADMINISTRerende DIREKTØR
Amund Djuve

REDAKTØR MÅLGRUPPE OG
STEDFORTREDEnde SJEFREDAKTØR
Tinna Gudmundsdottir

REDAKTØR NYHET OG DAGSORDEN
Anne Skalleberg (konstituert)
Janne Johannessen (permisjon)

POLITISK REDAKTØR
Frithjof Jacobsen

REDAKTØR
HISTORIEFORTELLING
OG LYSSTIL

Live Fedog Thorsen

REDAKTØR PUBLISERING
OG VISUELL JOURNALISTIKK
Ingeborg Volan

Leder

Nødvendig regulering

● I 1911 besluttet amerikansk høyesterett å splitte John D. Rockefellers Standard Oil i 34 mindre selskaper for å beskytte forbrukerne mot monopolmakt.

110 år senere risikerer Facebook å bli slaktet – eller å bli underlagt et internasjonalt kontrollregime. I tillegg til selve Facebook med 2,9 milliarder brukere eier selskapet blant annet billedtjenesten Instagram og meldingstjenesten Whatsapp.

Facebook er i parallelle konflikter med vestlige land om skatt, om markedsdominans – og om etikk, etter at Frances Haugen, en tidligere ansatt i selskapet, har snakket ut i flere medier og senest i en høring i det amerikanske Senatet. Ifølge Haugen viser interne undersøkelser at Facebook legger til rette for narkotikasalg, menneskesmugling, spredning av potensielt dødelige konspirasjonsteorier og falske nyheter. Ifølge Haugen bidrar blant andre Instagram til å skade unge jenters kroppslige selvbilde. Dette vet Facebook-ledelsen, og de har metoder for å løse problemet. Men Facebook ignorerer skadevirkningene for å beskytte fortjenesten, sier Haugen.

Facebook benekter påstandene, og peker i en redegjørelse på at Haugen bare jobbet i selskapet et par år, at hun ikke har innsikt i hvordan de sentrale beslutningene fattes og at Haugen siterer svært selektivt fra de interne undersøkelsene hun refererer. I et lengre blogginnlegg deler imidlertid Mark Zuckerberg bekymringen for skadevirkninger på unge. Hverken konspirasjonsteorier eller kroppspress ble skapt av sosiale medier, men effekten blir ekstremt forsterket gjennom nettet.

Fordømmelsen fra de amerikanske folkevalgte var uvanlig samstemte i det vanligvis politisk dypt splittede Senatet. Parallelt arbeider Europaparlamentet med ny lovgivning for å regulere internett, Digital Services Act. Også EUs folkevalgte har invitert Haugen til å snakke om problemene – og om hvordan dette bør reguleres.

Det vil ikke bli enkelt. Selv om Facebook og Zuckerberg godtar at «det er på tide å skape felles regler for internett» vil de neppe være glade for å åpne for politisk innsyn i algoritmer og andre forretningshemmeligheter. Regulering reiser også svært vanskelige ytringsfrihetsavveininger. Men det er vanskelig å se noen vei utenom.

Økonomen Adam Smith observerte på 1700-tallet, at overlatt til seg selv vil kapitalister danne skadelige monopoler og karteller. En god markedsøkonomi forutsetter gode reguleringer. Håpet må være at det liberale vesten, USA og Europa, nå benytter muligheten til å skape globale standarder. Med EU-systemet i fullt arbeid og politisk momentum i USA, bør muligheten være bedre enn noen gang tidligere.

Kommentar

Kjetil Wiedswang er kommentator i Dagens Næringsliv

Kjetil Wiedswang Hei til atomkraft

Det har blåst lite i høst. Det gir Europas atomkraft-tilhengere vind i seilene.

● For jul vil sannsynligvis miljøpartiet Die Grünen sitte i den tyske regjeringen, og med en hånd på rattet i Europas største økonomi. Men for den tid kan de ha tapt kampen som skapte partiet.

Europakommisjonen har hittil holdt seg nøytral i atomkonflikten som nå splitter Europa, men det er kjent hvilken side Brussel-byråkratene lener seg mot. I løpet av høsten skal Kommisjonen foreslå nye regler for hva slags kraftproduksjon som skal regnes som klimavennlig. Grønt stempel vil gi best lånebetingelser for investeringer under EUs «taksonomi».

Kommisjonen har gjort grunnarbeidet, og konklusjonene er klare. EUs faste ekspertkomité JCR (Joint Research Committee) har konkludert med at:

– Analysen ga ingen forskningsbaserte bevis på at atomenergi er mer skadelig for helse og miljø enn annen klimavennlig produksjon av elektrisitet, heter det i rapporten fra JCR. To andre ekspertgrupper i EU har kommet til samme resultat. Også Det internasjonale energibyrået IEA og FNs klimapanel IPCC anbefaler atomkraft som del av energimiksen for å stanse klimaendringen.

Men EU er splittet. Tyskland, Østerrike, Danmark, Luxembourg og Spania har sendt brev til Europakommisjonen der de går mot JCRs positive atomkraft-vurdering. På motsatt front har Frankrike, Ungarn, Tsjekkia, Romania, Slovakia og Slovenia kritisert Europakommisjonen for ikke å ha inkludert atomkraft i den grønne miksen.

Etter Fukushima-ulykken i Japan i 2011 besluttet den tyske regjeringen å stenge alle landets atomreaktorer, de siste tre skal slukkes i desember neste år. Resultatet har tvunget Tyskland til omfattende import av «skitten» kraft. CO₂-utslippene i Tyskland i 2021 var de høyeste siden 1990.

Kommisjonen utsatte atomkraft-beslutningen for ikke å forstyrre debatten for det tyske forbundsdagsvalget i september. Men nye valg kommer raskt. Et nei til atomkraft fra EU kan styrke de Brussel-skeptiske kreftene under presidentvalget i Frankrike våren 2022. Sier EU nei, kan det tjene høyrepopulisten Marine Le Pen.

Atomkraft-tilhengere i EU-systemet har satt motstanderne i boks med vaksinevegrere, folk som lar seg styre av følelser fremfor fakta. Men han hjelper lite hvis store medlemsland setter foten ned. For det nye maktpartiet De grønne i Tyskland ble det nær eksistensielt: Da Die Grünen ble

↑ Atomkraftverk i Cofrentes, utenfor Valencia i Spania. Får vi mange flere?
Foto: Eva Manez/Reuters/NTB

dannet på 1970-tallet, sprang partiet ut av motstandsbevegelsen mot atomkraft.

Men vind – eller mangel på vind – har sendt atomkrafttilhengere på offensiven. Kraftprisene setter nye rekorder, og det trengs veldig mye elkraft for å avkarbonisere Europa før midten av århundret. Det vil kreves massive investeringer i vindmøller, solceller og et stort og svært synlig, oppgradert strømnett. Anleggene tar mye plass og monsternester er lite populære blant naboene.

Og mens Tyskland bygger ned atomkraften, bygger andre opp. Polen har inngått en langsigtig atomenergiavtale med USA. Den amerikanske energiministeren, Jennifer Granholm, besøkte Polen i september, og snakket om et marked for ren energi på 23.000 milliarder dollar i Øst- og Sentral-Europa innen 2030. I amerikanske øyne er kjernekraft så rent det kan bli.

Atomkraftens lobbyister argumenterer med at kritikerne er lite oppdatert, at irrasjonell politisk motstand har stanset teknologutviklingen, at neste generasjons atomkraftverk vil bli mindre, billigere og langt sikrere. Atomkraft er ikke avhengig av vær og vind. Skal man unngå industristopp, trengs det kraft. Alternativer som karbonfangst og lagring, eller gasskraft, er heller ikke populære blant miljøaktivister.

Folks gass og elregning, og fabrikker som stenger fordi skyhøye kriser gjør produksjon ulønnsom, spisser debatten. Atomkraft kan det ingen av de fornybare klarer: Å levere stabilt, uavhengig av vær og vind. Selv klimaaktivistene har tvist.

– Personlig er jeg mot atomkraft, men (...) la oss vente med den debatten inntil vi ser på det fulle bildet, skriver Greta Thunberg.

Atomkraft er ikke løsningen på klimakrisen. Men den virker stadig vanskeligere å styre unna.

kjetil.wiedswang@dn.no

Økonomi

Knut Anton Mork er professor emeritus ved NTNU og rådgiver i Carn Capital

Annette Axtadsvær Kari Daa-Andersen Hilde C. Sjøstrand Hjersti Haugjord Steinar Holden Knut Anton Mork Gisle J. Netvik

Knut Anton Mork En gylden mulighet

Jonas Gahr Støres regjering får en enestående mulighet til å ta en ledersrolle med å få statlige fond med i det globale arbeidet for nullutslipp innen 2050.

● Tidligere i år undertegnet jeg et opprop til norske myndigheter om å søke medlemskap for SPU (Oljefondet) i organisasjonen Net Zero Asset Owner Alliance (NZAOA). I tillegg til tretten andre norske miljø- og makroøkonomer fikk oppropet også støtte av en rekke internasjonalt kjente økonomer og klimaforkjempere, blant dem Nicholas Stern, tidligere sjeføkonom i Verdensbanken, og Olivier Blanchard, IMF's sjeføkonom under den globale finanskrisen.

Denne alliansen, som er blitt til etter initiativ fra FN, omfatter så langt 49 institusjonelle investorer med eiendeler på til sammen om lag 60 billioner kroner, omtrent fem ganger så mye som SPU. Alle dagens medlemmer kommer fra privat sektor, og omfatter kjente navn som AXA, Allianz, Solpers og norske Storebrand. Statlige fond glimrer med sitt fravær.

Organisasjonens medlemmer forplikter seg til å arbeide for at alle selskap de investerer i, skal nå FN's mål om netto nullutslipp innen 2050. Hovedhensikten er å

For ansvarlige politikere må det oppleves litt pinlig

arbeide sammen med styre og ledelse i selskapene for å få dette til; eksklusjoner kommer bare på tale der dette viser seg å ikke fungere. Formålet er ikke begrunnet i noen forestilling

om at klimavennlige investeringer skal gi høyere avkastning eller lavere risiko, heller ikke i noen påstand om at klimarisiko er feilpriset i markedet. Netto nullutslipp innen 2050 er ingen ekstrem målsetting, i og med at alle aktører må sikte mot netto nullutslipp innen 2050 om Parisavtalens målsetting skal nås. For fondet vil det imidlertid innebære en justering av prinsippet om at det utelukkende skal søke høy avkastning til akseptabel risiko. Det vil kunne hevdes å stride mot forutsetningen om at fondet ikke skal brukes som politisk instrument, hverken innenrikspolitisk eller utenrikspolitisk.

Men de finansielle målsettingene har alltid vært modifisert av etiske retningslinjer, inkludert miljø og bærekraft. Medlemskap i alliansen NZAOA vil trekke disse linjene videre, ved at Norge som nasjon forplikter seg til å være investeringer skal skje på måter som er forenlige med den klimakampen vi allerede har sluttet oss til. En viktig hensikt med fondet er å bevare

↑ Jonas Gahr Støre (Ap) og Trygve Slagsvold Vedum (Sp) bør vise verden at vi her i landet mener alvor med klimapolitikken, selv om vi holder på oljevirksomheten, skriver artikkelforfatteren. Foto: Torje Bændiksbj/NTB

vår felles formue for fremtidige generasjoner. For disse generasjonene vil finansiell kjøpekraft kunne bli en mager trøst om ikke klimaet gjør det mulig å leve et menneskeverdig liv. En tidlig etisk beslutning var at fondet ikke skulle investere i produksjon av masseødeleggelsesvåpen. I dag er det ikke bare våpen som truer med masseødeleggelse.

Norges forpliktelse under Parisavtalen dreier seg om å begrense utslipp fra norsk territorium. Tanken har vært at om alle land gjør dette, vil verden som helhet komme i mål. I praksis har dessverre dette gått tregt. Det virket ikke så truende for 20 – 30 år siden, mens vi ennå så ut til å ha god tid.

Nå er tida blitt knapp, veldig knapp. Det gjør det påtrengende for alle som har innflytelse over utslipp utenfor eget territorium, å bruke den innflytelsen. At vi ikke kommer til å gjøre dette ved å kutte vår egen produksjon av olje og gass, ser vi ut til å måtte akseptere som et politisk faktum i denne omgangen. Derimot ser den politiske viljen ut til å være langt større til å øve innflytelse via Oljefondet.

Et forslag om nullutslippsmål innen 2050 for selskapene Oljefondet er investert i, har allerede kommet fra Skancke-utvalget. Medlemskap i NZAOA innebærer et videre skritt i samme retning, fordi det muliggjør koordinering med andre kapital-eiere. Både Jonas Gahr Støre og Espen Barth Eide har uttalt støtte for Skancke-utvalgets anbefaling. Det samme har Audun Lysbakken, og Senterpartiet bør kunne gjøre det samme. Ytterligere støtte fra Venstre og MDG vil innebære et solid stortingsflertall.

Tross størrelsen er Oljefondet bare en

liten minoritetseier i alle sine selskap. Det gjør påvirkningskraften beskjeden. Men i tillegg til gode muligheter til idéutvikling vil medlemskap i NZAOA som nevnt gjøre det mulig å koordinere de ulike medlemmenes arbeid. Det vil kunne styrke gjennomslagskraften vesentlig.

Det er interessant at statlige fond er blitt liggende etter private investorer i denne sammenheng. For ansvarlige politikere må det oppleves litt pinlig. Men samtidig skaper det en mulighet for norske myndigheter til å ta en ledersrolle overfor andre offentlige fond frem til klimatoppmøtet COP26 i Glasgow i november.

Samordning mellom slike fond, som til sammen disponerer om lag 90 billioner kroner, vil kunne gi betydelig gjennomslagskraft. I og med at en ny regjeringsplattform akkurat nå forhandles frem, har Jonas Gahr Støre og hans team en gylden mulighet til å vise verden at vi her i landet mener alvor med klimapolitikken, selv om vi holder på oljevirksomheten.

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 09
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/repplikk:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Lagg ved portrettfoto

Allt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.

→ Mer debatt
side 36-39

